

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1648

Liber Primvs. De Naturâ, seu de causis Geographiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13147

gia seu sphaerâ petitis: tum de principiis sumptis ex Geometriâ: postea aliquid ex Opticâ libabimus ad tabulas Geographicas concinnandas: quibus expeditis aggrediemur primam orbis partitionem; & quia maria terris implicantur, & illa sunt Geographicæ considerationis, agemus breuiter de Maribus, non vt solent recentiores Hydrographi, sed quantum ad rem nostram satis erit.

LIBER PRIMVS.

De natura seu de causis Geographia.

VÆREMVS hoc in libro primùm quid sit Geographia: deinde quale eius subiectum seu materies: Tertio quinam hanc scientiam excoluerint: denique quem in finem dirigatur: ita causas eius Formalem, Materialem, Efficientem, Finalem attingemus.

CAPVT PRIMVM.

De causa formali, seu definitione Geographia.

GEOGRAPHIA sic describitur à principe Geographorum Ptolemæo lib. I. Enarrationis Geogr. cap. I. Μίμνσις ἔστι ἀσχεφῆς τῆ κατελιημμένης τῆς γῆς μέρος ὅλας, μετὰ τῶν ὡς ὀπίπαι συνημμένων. Est imitatio picture exhibentis partem illam omnem terra que detecta est, cum iis que ad generalem eius notitiam spectant. Quibus in verbis tria sunt excutienda.

Primo, Geographiam vocari *imitationem picture*: quoniam rudes duntaxat, & informes exigit delineationes, atque vt postmodum loquitur Ἰλὰ γράμματα, καὶ ὁμοειδημασίαις, inanes notas, figurâsque parum accuratas. Quare Strabo 2. Geog. postulat tabulam Geographicam χῆμα τῆς γῆς ἀπλῆστατα συμπλαθῆναι, *simplicissimè terre figuram exhibentem*. Vtrum autem Ichnographiam

flagitet, quidam dubitarunt, asseruit Maginus, eâ ductus ratione: quòd si Chorographia Sciographiam exigit, quæ Ichnographiam umbris attollit, & deprimit, non videatur Ichnographia deneganda Geographiæ. Sed hîc turpiter vir alioquin magnus hallucinatus est. Ichnographia enim pars picturæ vera est, quam postmodum Ptolemæus ab arte suâ penitus explodit.

Secundò additur: *partem illam terræ quæ detecta est.* Notat enim Strabo suprà laudatus Geographiam tantùm ζητῶν τὰ γνώσιμα τῆς οἰκουμένης, τὰ δὲ ἄγνωστα εἶναι, καὶ ἀπερὶ καὶ τὰ ἔξω αὐτῆς. *Inuestigare terræ partes detectas, incognitas spernere, quasi ad se minùs pertinentes.* Quale illud porò fuerit, & apud veteres, & apud recentiores toto hoc opere videbitur.

Tertiò adiungitur: *Cum iis quæ ad generalem eius notitiam attinent:* quæ verba paulò post idem auctor explicat, cùm ait Geographum *versari circa descriptiones πόλεων μεγάλων* magnarum urbium; *ἔθνων καὶ ποταμῶν ἀξιολογώτερον* nationum, & fluminum illustriorum: καὶ τῶν κατὰ ἕκαστον εἰδῶς ὑποσημοτέρων, *quæ secundùm speciem uniuscuiusque sunt insigniora:* quibus extremis verbis completur *montes, lacus, sylvas, fluviorum capita, & diuertigia, provinciarum limites,* quæ diligentius ipse in suis tabulis annotavit.

CAPVT II.

De causa materiali Geographiæ.

EODEM capite primo Ptolemæus discrimen inuestigans inter Geographum, & Chorographum, ait illum versari περὶ ποσόν, *circa quantum*, hunc autem περὶ τὸ ποιὸν μᾶλλον, ἢ ποσόν, *circa quale potius, quàm quantum.* Quod explicat postmodum, dum asserit Geographum attendere ad proportiones interuallorum, in quibus sita est ratio quantitatis: Chorographum verò curare ὁμοιότητα *similitudinem* vsque ad μικρομερέστερα τῶν ἰδιωμάτων, *minutissima quæque propriorum locorum:* quare Chorographum omnem vult esse pictorem. Cùm ergo ratio similitudinis, & figuræ ad qualitatem pertineat, conficitur versari Chorographum circa τὸ ποιόν.

DIFFICULTAS tamen moueri potest, utrùm Chorographus etiam per se non respiciat quantitatem, sic vt primò qualitatem spectet: si quidem verba Ptolemæi primo aspectu id videntur in-

nuere. Respondeo nequaquam, sed quantitatem Chorographo esse tantum χ^1 συμβεβηκός. Quare postea idem auctor negat Chorographum δεῖν μεθόδου μαθηματικῆς indigere arte Mathematica, quam profectò exigeret, si per se quantitatem spectaret.

QVÆRES iterum, quare Geographiam à Topographiâ non distinguat Ptolemæus, siquidem id perfecta facultatis huiusce notio exigebat. Respondeo primò, Chorographiam, & Topographiam distingui tantum inter se, quòd hæc vnicum locum, illa suscipiat multa describenda accurate: vnde suprâ Ptolemæus à Chorographo exegit μικρομερίτερα τῶν ἰδιωμάτων minutissima quæque priorum locorum; at multitudo, aut vnitas non efficiunt inter illas facultates diuersitatem. Respondeo secundò nonnullos credere Topographiam rem verbis, Chorographiam lineis, & picturâ describere, quod non est absimile vero.

QVÆRES tertio cur Geographiam ab Hydrographiâ non se iunxerit? Respondeo cùm ex aquâ, & terrâ vnicus conficiatur globus, vtramque vnus, & eiusdem considerationis esse. Et verò recentiorum opera sunt Tabulæ illæ Hydrographicæ, in quibus Magnetis declinationes, nauigationum ductus, & quasi semitæ, ventorumque vicissitudines annotantur. Maximè cùm veteres Argonautæ vix se alto committerent, sed vt plurimum littora raderent.

De Topothesiâ, quâ effinguntur aliquando locorum descriptiones, vt Carthaginis primo Æneidos, noluit agere Ptolemæus, quòd ea tantum poëtarum sit; nos saltem vocis notionem attingere debuimus.

CAPVT III.

De causa efficiente Geographiæ, seu de Geographis.

CVM totus orbis ἔτε ἀθρόως, ἔτε κατὰ μέρος ἔπει τῶν αὐτῶν, neque vniuersim, neque singulatim ab iisdem illustrari potuerit, inquit Ptolemæus, multi in vnum conferre debuerunt imagines mente conceptas, vnde Geographia conflata est. Sed qui primùm huius scientiæ fundamenta iecerint, non est facile statuere, maximè cùm multorum Geographorum scripta cum nominibus auctorum interierint, Nominantur à Strabone Eratosthenes, Theo-

Theopompus, Timæus, Hecataeus, Xenophon Lampfacenus, Onesicritus, Megasthenes, Eudoxus, Hipparchus, Posidonius Pytheas Massiliensis, & aliquot alij, quorum vix aliquid præter nomen superest. Nos itaque prætermisissis iis quorum excidère scripta, illos duntaxat appellabimus quorum opera teruntur omnium manibus: item & quorum τὰ σωζόμενα, sub initium huius sæculi vulgavit David Hæschelius ex manuscriptis codicibus inter se magnâ diligentia collatis. Ex recentioribus autem eos tantum proponam, qui de totâ Geographiâ scripsere. Quis enim hîc recenseret omnium nomina, qui de singulis regionibus aliquid ediderunt?

§. I. De antiquis Geographis.

N I H I L hîc de H O M E R O, cuius præconem habemus Strabonem passim in Geographiâ suâ, & quem ars nostra, vt pleræque aliâ, parentem nominare debet: igitur primus occurrit & ἀρχαῖοτατος

SCYLAX Caryandensis ex vrbe Cariæ, qui vixit tempore Darij Nothi, & Periplum scripsit interni maris, quem latinitate donavit & illustravit notis Ioannes Vossius doctissimi parentis doctissimus filius. Errant autem qui eum confundunt cum eo cuius meminit Herodotus in Melpomene sub Dario Histaspidâ: quandoquidem noster meminit Amphipoleos, quæ annis circiter quadraginta ab huius Darij morte sic dicta est, cum antea nouem viæ nominaretur.

D I C E A R C H V S S iculus Mamertinus emisit ἀναγεφθῆν quam inscripsit Βίον τῆς Ἑλλάδος cuius meminit Suidas, & ait discipulum fuisse Aristotelis, ideóque σύγγεγονος Alexandro existimatur.

I S I D O R V S Characenus ex Characæ Parthorum vrbe, æqualis fuit Alexandri magni temporum, aut saltem Ptolemæi Lagidæ: eius supersunt τὰ βιβλία Παρθίων.

S C Y M N V S Chius Πελοπόννησον iambico carmine scripsit, quam Latino carmine maiori labore, quam gloriâ expressit Federicus Morellus. Ad hoc vsque tempus prodierat sub nomine Marciani Heracleotæ, sed auctori suo restituta est. Nuncupata est Nicomedi Bithyniæ regi Olymp. 150. vt ex eius initio colligitur.

A R T E M I D O R V S Ephesus emisit Geographiæ libros vnde

cim circa Olymp. 169. quorum superest tantum fragmentum.

STRABO Cappadox ex vrbe Amasiâ Tiberio Imperatore scribere desiit, & ante annum eius duodecimum. Malè vocatur à quibusdam Strato.

POMPONIUS MEIA, ex vrbe Mellariâ in Bæticâ ad tempora Claudij Imperatoris videtur pertinere, nullo modo Iulij Dictatoris.

PLINIUS SECUNDVS totis libris 3. 4. 5. 6. historix suæ naturalis Geographiam vniuersam complexus est. Opus suum Vespasiano Imp. consecrauit.

ARRIANVS duos reliquit periplos Ponti Euxini, & Erythræi maris, quos illustrârunt Ramusius & Stuchius. Vixit sub Traiano.

PTOLEMÆVS idem ille, qui Almagestum scripsit. Nam in eo pollicitus erat Geographicam descriptionem ex variis obseruationibus. *Θεὸς τὰ τοῦ* sæpe dicitur à Marciano Heracleotâ, & sub Antonino Pio floruit.

DIONYSIVS Afer, seu Alexandrinus opus suum vulgavit, cum duo Romæ imperarent, forte Antoninus & Gera.

MARCIANVS HERACLEOTES ex Artemidoro Ephesio Periplum exterioris maris concinnauit: magnus Ptolemæi admirator, quem sæpe laudat. Citatur & à Stephano, quare inter Ptolemæi, & Stephani ætatem debet interici.

ÆTHICVS ISTER contexuit duplicem orbis descriptionem post Constantinum, quarum altera apud Orosium tota, & ad verbum legitur.

ANTONINI AVGVSTI ITINERARIVM post Constantinum videtur editum, meminit enim Constantinopoleos: aut certè subindemuratum est nouis vrbibus insertis. Tribuitur Antonino Imperatori, vel Antonio Augusto Geoponicorum scriptori, vel Æthico, vel Orosio.

VETVS ORBIS DESCRIPTIO conceditur Alipio cuidam Antiocheno; scripta est sub Constantio, & Constante Latinè tantum: quæ enim nuper prodiit Græcè, hæretici malam fidem, & inscitiam loquitur.

NOTITIA IMPERII edita est intra annum Christi 400. & 453. vt rectè demonstrat Pancirolus. Tribuitur à quibusdam Æthico, ab aliis ineptissimè Mariano Scoto.

STEPHANVS *de Urbibus*, cuius habemus tantum epitomen ductam per Hermolaum quemdam Ludimagistrum sub Anastasio. Stephanus autem vixit post Ptolemæum, quem sæpe laudat.

EVSTATHIVS Archiepiscopus Thessalonicensis enarrauit Dionysium Afrum doctissimè, posteaquam Homerum pari doctrinâ exposuisset, sub Andronico Imp. anno Christi 1183.

§. 2. *De Recentioribus Geographis.*

SEBASTIANVS MÜNSTERVS opus suum in quo plus historix, quàm Geographix legitur, dicauit Carolo V. Imper. anno 1550. excusum Basileæ, in quam se receperat abiecto cucullo Lutheranus.

ABRAHAMVS ORTELIVS Antuerpiensis Philippi II. Hispaniarum Regis Geographus, compegit Theatrum, Parergon, & Thesaurum, vir magni otij, & laboris.

GERARDVS MERCATOR præstantissimus æui sui Geographus Rupelmondanus, olim Carolo V. Imp. percarus, opus suum sub Atlantis nomine vulgavit, qui postea *Atlas Maior* dictus est, cum eius tabulæ in minorem arcam contractæ essent. Eum auctiorem ætate nostrâ reddidere Ioannes Ianssonius, & Ioannes Blæu æmulimagno rei Geographicæ commodo.

IOANNES MAGINVS Mathematicus Bononiensis totam emisit Geographiam, vel potius sibi è manibus rapi passus est impolitam anno 1599. quæ subinde recusa multos natos contraxit.

IOANNES BOTERVS Pedemontanus Benensis Carolo Emanuele Duci Sabaudix carissimus, cuius liberos erudiuit. Opus suum Italico idiomate *Relationem vniuersalem* inscripsit in quatuor partes distributam, quod sæpe recusum magno in precio est apud Europæos. Additæ sunt scriptis minutæ tabulæ, sed accuratæ parum.

PHILIPPVS CLVVERIVS peritissimus omnium Geographorum, eruditorum omnium iudicio, introductionem ad Geographiam veterem, & nouam amicis suis, & familiaribus scripserat, quam emisit in lucem Iosephus Voëstius. Hæc introductio omnium gentium est commissa prælis, & omnibus penè linguis loquitur, sed multis est aspersa mendis. Eam purgatorem edidit P. Philippus Labbe Soc. IESV. vir multæ eruditionis, cui & Galliam

magis accuratam inferuit. Ab eodem Philippo Labbe tabulæ aliquot methodicæ de vniuersâ Geographiâ prodierunt, aliquoties iam recusæ intra paucos menses.

IOANNES BERTIUS Batauus ætate nostra Regis Christianissimi Geographus, recētiorē Geographiam ex minutis tabulis, iisque inquinatissimis concinnauit. Dedit & Breviarium de eadem, sed absque tabulis: Item feliciori conatu veterem, cum tabulis, in quam tamen multos errores irrepsisse ipse conqueritur.

IOANNES HERIGONVS Gallus in Mathematicam institutionem intrusit tractatum Geographicum vendibilem.

PETRVS DAVITY nobilis Gallus opus ante aliquot annos vulgarat de Rebus publicis, & Imperiis *des Etats & Empires*, quod postmodum in quinque corpora extendit. Multa habet exquisita ex recentioribus relationibus, nauigationibus, hodieporiis, & huic Geographia recentior plurimum debet.

HVGO SEMPILIVS Iesuita Scotus in academia Madritensi professor compendium Geographicum suæ mathesi illigauit.

ABRAHAMVS GOLNITZ Danus de Geographia minutum opus emisit, cui vt faciat fidem, magnam Europæ partem se lustrasse ait. Indicem attexuit operi suo per commodum.

NICOLAVS SANSON Abbauillaus Geographus Regius, edidit tabulas methodicas cultissimas, itémque mappas plures Geographicas, quæ omnibus aliis meritò anteponuntur. Is omnium Geographorum ætatis nostræ facilè princeps audit, ipso etiam Batauorum iudicio, quibus palmam, & laudem in hac arte prætipuit.

CAPVT IV.

De causa finali Geographia.

IDEM est Geographiæ qui omnium scientiarum, & potissimum Philosophiæ, finis, videlicet animus expolire. Scripsit enim sub initium libri primi Strabo Geographiam τῆς τῆ φιλοσοφίας πραγματείας ἔναι, *philosophi negotium esse: & πολυμαθείας* quæ in Geographicâ cognitione exigitur nominandam esse τὴν φιλοσοφικὴν ἐπιτημὴν. Huc quoque spectat, primos Philosophiæ parentes, magnos Geographos extitisse, Homerum scilicet, Anaximandrum Milesium, Hecatæum, Democritum, Eudoxum, &

alios, quorum catalogum ibidem texit Strabo.

Porro vsque adedò homini instituendo necessaria videtur esse Geographia, vt eâ non modò eruditus, sed etiam illiteratus carere non debeat. Dixit enim Hipparchus apud Strabonem Γεωγεφικὴν ἰσοείαν conuenire παντὶ καὶ ἰδιώτῃ, καὶ φιλομαθοῦσι, omni illiterato, & erudito. Videlicet si feræ regionis situm agnoscunt in quâ degunt, syluas quibus se occulunt, arua in quibus pascuntur, quis deterioris conditionis quàm belluam hominem dicat esse, licet indoctum?

Sed quidquid sit de illiterato, necessariam esse contendo Geographiam (vt reliquos taceam) Poëtæ, Philosopho, Historico, Politico.

De Poëta fatentur qui Virgilium, Ouidium, Silium, Statium, aliósq; Poëseos proceres leuiter attigerunt. Certè (vt de aliis dissimulem) cùm Virgilij magnus interpres Seruius, ab hac imparatus ad eum enarrandum accessisset, tantas tenebras ab hac parte illi offudit, vt eas nondum Critici multis laboribus dissiparint. Hipparchus apud Strabonem ἀρχηγὴν τῆς Γεωγεφικῆς ἐμπειρίας Homerum nuncupat, & eius doctissimus interpres Eustathius illustrauit Dionysij ἀειμήτην. Ea ratio impulit patrum nostrorum memoriâ Lambertum Danegum Anglum ex poëtis omnibus Geographiam poëticam concinnare, quo successu iudicent eruditi.

De Philosopho iam satis multa superiùs commemorata sunt.

Neque Historicum minùs decet, quem sine Geographiâ cæcutire necesse est, cùm ipsa Historiæ dicatur oculus. Quapropter & Historicus sæpe vendicat sibi Geographi, & Chorographi partes, dum regiones depingit, in quibus negotia maioris momenti confecta sunt. Inde etiam Geographia non semel à Strabone ἰσοεία Γεωγεφικὴ nominatur, & vir tantus fatetur se paratiorem accessisse ad scribendam historiam, quòd Geographiam apprimè caleret.

Politicus superest inter eruditos maximus, siquidem huic incumbit homines regere, & regibus assidere: at Politicus sine Geographiâ nullus est. *Primò*, quia, inquit Strabo, Γεωγεφικὴ πάσας ἐπι τὰς πράξεις ἀνάγεται τὰς ἡγεμονικάς. Geographia ad omnes principum actiones adhibetur: quia scilicet princeps ex vno loco multas vrbes, atque prouincias plerumque regit. *Secundò*, quoniam consilio bella gerere Politicus debet, at quàm grauius in bello

peccetur ex imperitiâ locorum multis exemplis idem Strabo probat. Ideoque Imperatores maximi hanc scientiam plurimi fecerunt. Habuit Alexander Macedo itinerum suorum dimensores. Quam *ἀκριβῆς* Galliæ situm nobis reliquit Cæsar in Commentariis? Quam Geographiæ cupidus Hadrianus Imperator? Quam eius deamans Germanicus, qui per se magnam Imperij Romani partem lustrare voluerunt. Augustus verò Cæsar cum id per valetudinem minus posset, per mensores suos id exsequi conatus est: unde aliqui profuxisse credunt Itinerarium, quod Augusti nomine circumfertur.

Ex iis cum constet Geographiam artes omnium præstantissimas excolere, conficitur eius finem nobilissimum esse, utpote quæ tota viris illustribus perficiendis adhibeatur. Ne tamen nimium sibi arroget, videamus libris sequentibus quid ab aliis scientiis mutuetur.

LIBER SECVNDVS.

De elementis Geographiæ ex sphaera armillari petitis.

CAPVT PRIMVM.

Primæ notiones sphaeræ.

P R I M A. *Sphaera* est corpus solidum vnâ superficie circulari coronatum, cuius mediam partem habes in figurâ A.

S E C V N D A. *Axis sphaeræ* est diameter seu linea centrum orbis peruadens, circa quam voluitur idem orbis, cuius extrema dicuntur *poli*. Itaque omnis *Axis* est diameter, non vice versâ. Diametrum vides in D. E., Axem verò & Polos in B. C.

T E R T I A. *Orbis* est corpus solidum concavâ, & conuexâ superficie circumclusum. Aspice figuram A.

Q V A R T A. *circulus sphaeræ* est linea cuius circumferentia in parte conuexâ sphaeræ describitur. Hunc vides in F. G.